

Новости республики

Айсен Николаев: законопроект о доплатах к пенсиям поддержан Якутией

7 мартана расширенном заседании Совета Государственного Собрания (Ил Тумэн) парламентарии Якутии поддержали проект федерального закона «О внесении изменений в статью 121 Федерального закона «О государственной социальной помощи».

Глава Якутии Айсен Николаев отметил, что законопроект разработан Правительством РФ по поручению

Президента страны В.В. Путина, прозвучавшему в Послании Федеральному Собранию. «Правительством Российской Федерации очень оперативно исполнено поручение главы государства Владимира Путина о незамедлительном устранении несправедливости, возникшей при установлении доплат неработающим пенсионерам. Новый проект закона изменит всю сложившуюся систему расчёта индексации пенсий – сначала необходимо будет довести пенсию до прожиточного минимума, а уже потом из этой суммы проводить индексацию пенсии и просчитывать ежемесячные денежные выплаты», – сказал Айсен Николаев.

По данным Отделения Пенсионного фонда РФ по Республике Саха (Якутия) с учётом принятия проекта федерального закона региональную социальную доплату к пенсии должны

получить 37 815 человек. Айсен Николаев напомнил, что Владимир Путин поручил кабмину пересчитать выплаты за первые месяцы текущего года и доплатить людям деньги, которые они потеряли в результате возникшей несправедливости с начислением доплат. Пенсии этих граждан после индексации стали превышать размер установленного прожиточного минимума и выплаты социальной доплаты прекратились.

«Данная несправедливость учтена в проекте закона и поправка также внесена в действующий федеральный закон – перерасчёт будет произведён с 1 января 2019 года и пенсионеры получат полагающуюся им надбавку задним числом», – отметил глава республики. В Якутии к такой категории относятся 2 624 человека, утратившие с 1 января 2019 года право на

БЭЛИЭ КҮННЭР

Кулун тутар 12 күнэ – биһир дойдубулаахпыт, тыл үөрэбин доктора, профессор, РФ үөрэҕиритиһи туйгуна, Саха Өрөспүүбүлүкэтин наукатын үтүөлээх үлэһитэ Николай Демьянович Дьячковская төрөөбүтэ 90 сыла.

региональную социальную выплату в связи с индексацией пенсии.

«Якутия поддержала проект закона, которая продолжает линию защиты граждан старшего поколения. В своём Послании президент страны дал ряд других поручений, в том числе о реализации системы социального контракта, введения ипотечных каникул, снижения ставки по ипотеке, усиления социальной помощи семьям с детьми. Эти задачи всем нам созвучны, и мы будем их исполнять, так как эти решения помогут повысить качество жизни жителей нашей страны», – подчеркнул Айсен Николаев.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия).

2019 – өрөспүүбүлүкэҕэ, улууска Самоболоһуу сыла

Бу бэстибээл тэриллэбит сүрүн соруга диэн уус-уран самодеятельноһу салгыы сайыннара уонна дьон-сэргэ сомоболоһуутун, түмсүүтүн бөөргөтөргө туһуланар. Улууспутугар Самоболоһуу сылынан, бу бэстибээл суолтата өссө үрдээтэ. Дьоммут-сэргэбит бары олус көхтөөхтөрүн, түмсүүлээхтэрин көрдөрдүлэр. Нэһиликтэр баһылыктара тус бэйэлэринэн кытыннылар, тэрийистилэр. Култуура үлэһиттэрэ туох баар сатабылларын, билиилэрин-көрүүлэрин ууран туран, талааннаах дьоннорун түмэ тардан, дьонуннаах дьоро кизэллэри, бэртээхэй кэнсиэрдэри бэлэхтээтилэр.

Улуус дьаһалтатын көбүлээһининэн, Чурапчы нэһиликтэр баар тэрилтэлэр шедьтээх нэһиликтэригэр тахсаннар. Сомоболоһуу оһуохайыгар кыттыһан, сахалыы таһнаан-симээнэн, сорохтор күрэхтэһии тэрийэн кыттыбыттар бэстибээлбитин олус киэргэттэ, кэрэхсэттэ. Бэстибээлгэ нэһиликтэр эриэ-дэхситик кирисэн, аһыйах суотайынан илин-кэлин түтүстүлэр. Дьэ, кыһылаах диэтэрин, долгуйан тылы умнан кэбиһи, үнүкүгэ сыһа-халты хамнаны, режиссерскай партитураны онорбокко хаалпы, сценическай култуураны хэһи, көстүүм ситэтэ суоҕа уо.д.а. бэрт кыранан сыыстаран, түмүк сыанабыл түһүүтэ тахсыталаата. Дьүүлүүр субэ сөптөөхтүк бэлэтээтэ – уус-уран самодеятельность уонна кэнсиэри туруоруу таһыма үрдээбит диэн, ону ити бигэргэтэн хатылыбын.

Бэстибээл ирдэбиллэрин кэнсиэр иннинэ фойеҕа нэһилик уопастыбаннай хамсааһынар улааһын сырдатар быыстапкалар тэрилиннилэр. Манна ордук тэрээһиннээхтэрин Хадаар, Төлөй, Чакыр, Болтоно, Соловьев, Болтоно нэһиликтэрэ көрдөрдүлэр. Кэнсиэргэ хорҕа хайаан да икки ырыа ылланыахтаах: бастакыта С.Тимофеев тыл., Ф.Лобанов мел. «Добродоһуу ырыата», иккинчэ нэһилик өрөгөйүн ырыата. Манна Хадаар (хорм. З. Лукина, Т.Петрова), Төлөй (хорм.Т. Крюкова), Чакыр (хорм. С. Макарова), Соловьев (хорм. М. Макарова), Болтоно (хорм. Д. Жиркова), Арыылаах (хорм. М. Демьянова) нэһиликтэрэ бастынньах толордулар. Норуот үнүкүүтүгэр, ирдэбил быһытынан, А. Аржаков туруоруутугар «Уйгу үнүкүүтүн» уонна «Оһуор үнүкүүтүн» толордулар. Бастыннарынан Хадаар (хореогр. С. Никонова), Төлөй (хореогр. М. Сивцева), Чакыр (хореогр. Л. Миронова), Болтоно (хореогр. С. Спиридонова), Соловьев (хореогр. Р. Тимофеева, К. Николаева) нэһиликтэрин үнүкүүтүгэр бөлөхтөрө, ансамбыллара буоллулар. Россияҕа Тыйаатыр сылынан омул, нуучча, саха суруйааччыларын биллэр

“Айхаллан, Чурапчы!” улуустаабы бэстибээл түмүктэннэ

драматическай айымньыларыттан монологу ааҕы ирдэбилгэ кирибит. Үчүгэйдэр – С. Омоглоон “Күн күөрэйиэн иннинэ” драматыттан Наиди монологу Ульяна Сивцева толоруута (Соловьев), Антуан Сент Экзюпери “Маленький принц” драматыттан монологу Данил Ноев толоруута (Хадаар), С.Омоглоон “Күкүр Уус” драматыттан Түптүр Хара монологу Валентина Попова толоруута (Арыылаах).

Төлөй нэһиликтиттэн талааннаах артыыспыт Г. Капрынов монолог онугар Д. Наумов “Кэрэмэс

уонна суорат” диэн көрдөөх кэпсээнин олус үчүгэйдик толорон баран, ирдэбилгэ сөп түбэспэккэ, сыаната түһөн хаалла. Бэстибээл биһир сүрүн ирдэбилгэ элбэх киһини түмэн, Чурапчы оһуохайын таһаары буолла. Оһуохайга Соловьев нэһиликэ (таһаарааччы Л. Яковлева), Кытаанах нэһиликэ (таһаарааччы Д. Андреев), Хайахсыт нэһиликэ (таһаарааччы Д. Кузьмина), Болтоно нэһиликэ (таһаарааччылар В. Дьячковская, А. Никитина, А. Платонов), Хадаар нэһиликэ (таһаарааччылар В. Спиридонов, С. Дьячковская), Чакыр нэһиликэ (таһаарааччы С. Каратаева) инники табыстылар. Кэнсиэри салайан ытыгыта Ульяна Сивцева (Соловьев), Туйаара Борисова (Кытаанах), Айыы Куо Андреева, Евгений Васильев (Хадаар) бастыннарынан ааттанылар.

Уус-уран самодеятельность көрүнүгүнэн ханнык нэһилик хайдах кыттыбытын көрдөхкө, манньах тахсар: ырыаҕа Бахсы, Соловьев, Кытаанах, Хадаар, Төлөй, Чакыр нэһиликтэрэ, хомуска Хайахсыт, Төлөй нэһиликтэрэ, чабырбааха Кытаанах, Болтоно, Чакыр нэһиликтэрэ, тойукка Болтоно, Хадаар, Чакыр нэһиликтэрэ, вокальной-инструментальной ансамбылларга Соловьев, Төлөй нэһиликтэрэ, пародияҕа Арыылаах, Төлөй нэһиликтэрэ, фокуска Болтоно нэһиликэ, сценкаҕа Хадаар нэһиликэ, брейк-данска Кытаанах нэһиликэ ордук бэлэмнээхтэр, үчүгэй сыанабылы ыллылар. Итинэн көрдөхкө, хаалан иһэр көрүннэрибт хомус, оригинальной жанр (фокус, пародия, цирковой нүөмэр, пантомима, буффонада), сценка туруоруллуута, атын омултар бириддиһэн уонна ансамбылынан үнүкүүлэрэ, эстраднай үнүкүү, кэпсэтии жанра, ырыалары дуэтынан, трионан, квартетынан, квинтетынан, ансамбылынан толоруулар, субкултуура (рэп,

брейк-данс, хип-хоп) буоллулар. Тэрийээччилэр, култуура үлэһиттэрэ бу көрүннэргэ болҕомтолорун ууруохтарын сөп этэ. Ордук бэйэбитигэр чугас сценканы туруорууга уонна хомуска оонньоонунга. Кэнсиэри туруорууга, үөһэ эппитим курдук, бары үчүгэйдэр. Кэнсиэр бырагырааматын, афишатын, сценарийын суруйууга, онорууга эмиз үчүгэйдэр, туйгун сыананы Хадаар, Төлөй нэһиликтэрэ ыллылар. Режиссерскай партитураны Бахсы, Кытаанах, Арыылаах нэһиликтэрэ онорботулар. Ол иһин уопсай бааллара түһэн хаалла. Кэнсиэр устугар-күөһүгэр, тыаһыгар-ууһугар Соловьев, Хадаар, Төлөй, Чакыр нэһиликтэрэ ордук үчүгэйдик үлэлээтилэр.

Быйыл ытыллыбыт “Айхаллан, Чурапчы!” уус-уран самодеятельность бэстибээлигэр II-с бөлөххө (Арыылаах, Бахсы, Болтоно, Кытаанах, Соловьев, Төлөй, Хадаар, Хайахсыт, Чакыр нэһиликтэрэ) барыта 1188 киһи кытынна. Бу – үчүгэй көрдөрүү. Бэрт сэргэх, кыл мүччү-хаччы кириһиилээх бэстибээл кэннигэн Хадаар нэһиликэ (4 71 бааллаах) бастаата, иккис – Төлөй нэһиликэ (4 69 бааллаах), үһүс – Чакыр нэһиликэ (4 62 бааллаах). Бастаабыттары дьүүлүүр

субэ аатыттан истинник эбэрдэлиибит. Дьүүлүүр субэҕэ СӨ култууратын туйгуннара – Е.М.Калачева, Е.Д.Дьячковская, Г.Г.Лыткин, Муосчут Кыһа Айылгы Пинигина, В.П. Герасимов олус таһаарылаахтык үлэлээтилэр.

Тэрийэр хамыһыһа дьүүлүүр субэҕэ дириң махталын тиздэр, улуус уус-уран самодеятельноһун бары кыттылаахтарыгар, тэрийээччилэргэ, култуура үлэһиттэригэр, нэһиликтэр баһылыктарыгар, түмсүүлэр салайааччыларыгар, улуус бары тэрилтэлэрин салайааччыларыгар, кэлэктииптэригэр бэстибээл таһымын үрдэппикитигэр, туох баарынан, тырааныспарынан күөс-көмө буолбуккуттар дириң махталын, истин эбэрдатин ылтар. Ити курдук, биһир сомобо буолан, төрөөбүт дойдубут, Чурапчыбыт барахсан, сарсынны сайдытын саргылыабын!

...Бөгөс, быһый, сүүрүк да ат,
Ыһаах, кымыс, арыы, суорат,
Ооньуу, олонхо таһыччы
Үөскүүр сирэ баар Чурапчы...
Дьуон Дьанылы. 1943 с.

Валерий ГЕРАСИМОВ,
бэстибээл II-с бөлөбүн дьүүлүүр субэтин
бэрэссэдээтэлэ.

Бэлиэ даата

САХА ТЫЛЫН ҮӨРЭТИИГЭ
УҢУЛУЧЧУ ҮТҮӨЛЭЭХ

оскуолатыгар учууталлаабыта. Үлэли-үлэли 1952 сыллааха институту туйгуннук бүтэрбитэ.

Үрдүк билиилээх, үүнэр-сайдар кыахтаах эдэр киһи Саха Судаарыстыбаннай университетыгар преподавателитэн үлэли сырыттабына, профессор, университет бастагы ректора А. Е. Мординов Ленинградтаабы Судаарыстыбаннай университетка аспирантурага экспериментальной фонетика идэтигэр үөрэххэ ыыппыта. Итиннэ биллииллэх учуонай, доцент М. И. Матусевич салалтатынан үөрэммитэ.

1966 сыллааха «Гласные звуки якутского языка» тизмэбэ кандидатскай диссертациятын көмүскээбитэ. Салгыы саха тылын үөрэтиитин өссө кэнэтэн, «Согласные звуки якутского языка» тизмэбэ докторскай диссертацияны 1982 сылааха көмүскээбитэ.

Николай Демьянович научнай үлэтин сүрүн хайыската—саха тылын фонетикатын үөрэтии. Кини саха тылын билиигэ туһунан суоллаах-иистээх научнай хайысханы арыыбыта, үлэлэппитэ. Бу хайыска «Профессор Н. Д. Дьячковскай оскуолата» диэн ааты ылбыта, саха тылын лексикатын, морфологиятын,

грамматикатын, диалектологиятын үөрэтиигэ научнай бааза буолбута. Кини үөрэбин салбааччылартан элбэх киһи наука доктордара, хандьыдааттара буолбуттара. Орто уонна үрдүк үөрэх учебниктарын онорууга көмөлөспүттэрэ.

Н. Д. Дьячковскай Саха Судаарыстыбаннай университетыгар араас дуоһунастарга барыта 38 сыл үлэлээбитэ. 1967—1991 сылларга Саха тылын уонна литературатын кафедратыгар сөбүдүсүбүтүтэ. Үлэтэ үрдүктүк сыаналанан, «Норуот үөрэтиитин туйгуна» билиэнэн, «АССР наукаларын үтүөлээх диэйэтэлэ», «Российскай Федерация үрдүкү оскуолатын үтүөлээх үлэһитэ» ааттарынан наҕараадалаабыта.

Николай Демьянович үөрэппит устудьуоннара, биригэ алтыспыт преподавателлэрэ ирдэбиллээх, араас кэмнэргэ сахатын тылын күүскэ көмүскээбит, билиини бизиригэ интэ-тонон сыралаахтык, таһаарылаахтык үлэлээбит киһи быһыытынан билинэллэр, махтаналлар. Кини сырдык аатын, үлэлээбит үлэтин саха норуота умнуо суоҕа.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Сэрэх дьаһал

Аэробикаба — аһаҕас чөмпүйэнээт

Кулун тутар 10 күнүгэр А.И. Федотов аатынан успуорт киинигэр илин энээр улуустарга фитнес уонна хип-хоп аэробикаба аһаҕас чөмпүйэнээтэ буолла. Манна алта улуустан — Таатта, Амматтан, Уус Алдантан, Мэнэ Ханаластан, Намтан уонна Чурапчыттан барыта 119 оҕо кыттыыны ылла. Судьуйа састаабыгар фитнес-аэробикаба өрөспүүбүлүкэ хас да төгүллээх чөмпүйөннөрү кыттан, күрэх таһымын үрдэттилэр.

Күрэхтэһии үөрүүлээх чааһыгар улуус баһылыгын социальнай боппуруостарга уонна ис политикаба солбуйааччы Николай Аммосов, улуустаабы успуорт салалтатын начаалынньыга Иван Окочешников, СӨ аэробика федерациятын вице-бэрэсидьиэнэ, сүрүн судьуйа Лия Дмитриева эбэрдэлээтилэр, кыттааччыларга ситиһиилэри баҕардылар.

Фитнес — аэробикаба хамаандалар саастарынан үс бөлөххө — «Юниоры», «Мини-

кадеты», «Кадеты» арахсан, нүөмэрдэрин көрдөрдүлэр. Күрэх түмүгүнэн юниордарга бастагы миэстэни Чурапчы «Феникс» хамаандата, иккис миэстэни Уус Алдан «Энергия» хамаандата, үһүс миэстэни «Чөркөөх» Таатта хамаандата ыллылар. Оттон «Мини-кадеттар» бөлөхтөрүгэр бастагы Уус Алдан, иккис Чурапчы, үһүс Мэнэ Ханалас улуустарын хамаандалара буоллулар. Салгыы «Кадеттар» бөлөхтөрүгэр кыайылыабынан Чурапчы хамаандата табыста. Оттон иккис Уус Алдан, үһүс Мэнэ Ханалас улууһун хамаандалара буоллулар.

Хип-хоп аэробика хайысхатыгар икки хамаанда — Сылан орто оскуолатын уонна С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын үөрэнээччилэрэ күрэхтэстилэр. Кыайылыабынан Сылан орто оскуолатын хамаандата табыста.

Марфа ПЕТРОВА.

Билиэхэ суруйаллар

Ис сүрэхтэн
махтанабын

Былыр-былыргыттан өбүгэлэрбит: «Ол киһилэрэ биир эмэ тылынан махтанна дуо?», — диэн ыйытталара. Мин даҕаны бу үтүөкүннээх үгэһи тутуһабын, туох барыта иилээх-саҕалаах, сиздээх буолуохтаах.

Бастатан туран, улууһум аҕа баһылыгар Андрей Тимофеевич Ноговицынга 75 сааспын бэлиэтээһингэ үлэлээбит хамыһыһыаһы аһаан-миннэн тэрийбитигэр, тус бэйэтинэн эбэрдэлээһинигэр дириҥник махтанабын. Мин үбүлүөйбүн тэрийэр хамыһыһа бэрэссэдээтэлинэн туруоруллубут, улууспут баһылыгын солбуйааччытыгар Николай Иннокентьевич Аммосовка бу туһугар олус түбүктээх тэрээһини энкилэ суохтук ыыппытыгар, тус бэйэтинэн сүүрэн-көтөн тэрийсибитигэр хайдах даҕаны махтаммат буолуохпар сатаммат, олус үчүгэйдик ылсарда, тэрийдэ. Туох иистэлэ кэлиэй — мин олус долгуйбутум, бэл аанньа утуйбат да буолан ылаттаабытым. Ону уоскуппут, бары өттүнэн өйөбүл-тирэх буолбут. Чурапчы улууһун дыкутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлигэр Афанасий Афанасьевич Захаровка олус махтанабын. Махтанабын кини миигин суруйааччы быһыытынан өйдөөбүтүгэр — төрдүс кинигэбин таһаарар дьаһалы олоххо киллэрбитигэр. Киһи буолбут, публицист быһыытынан буһарбыт-хатарбыт «Сага олох» хаһыатым билигин арадээктэр Людмила Владимировна Горохова ол соргулаах утуму олус үчүгэйдик өйдүүрттэн үөрэбин, кининэн сирэйдээн, «Сага олох» кэлэктиибигэр махталбын тиздэбин.

Хайа баҕарар киһиэхэ өбүгэлэрин сирэ-уота, дьонно-сэргэтэ чугас буоллаҕа дии. Болтоно нэһилиэтин баһылыгынан сүрдээх тэрээһиннээхтик үлэтин саҕалаабыт Варвара Васильевна Макарова олус кэскиллээх уонна улууска холобур буоларын курдук лингвист С.А. Новгородовтан саҕалаан, «Болтоноттон силлс тардан» диэн аатынан түмэн, чулуу дьонугар аһаан-миннэн хартыына галереятын А.А. Саввин аатынан улуустаабы мусуойга олохсуппут. Ону көрөн, туох да сүрдээбин үөрдүм. Астынным — олунньу 1 күнүгэр Чурапчыбыт туһугар үлэни да үлэлээбит дьону мунньан, төгүрүк остуолу Болтоно инники сайдыытын боппуруоһугар ыыппытын. Астыммытым ол эрэ буолбатах, олох түһүлүлээх-тахсыылаах, кыбытыылаах кэмнэригэр үүрүлүбүт-үтүрүлүбүт, сорохторо кыйдаммат Болтоно Новгородовтарын биир тыгылас тымырдарыгар миэхэбэ (сизэннэрэ буоллабым дии) уһаайбаны уонна оттуур хoduһуна биэрэр дьаһалы таһаарбытыгар. Ону мин устуоруйа кырдыга тахсыбытын, тиллибитин курдук ылынабын.

Болтонолор барахсаттар П.А. Ойуунускай аатынан мусуойга Саха сириг суруйааччыларын сойууһун дьаһалынан (бэрэссэдээтэл Наталья Ивановна Харлампьева) уонна урут үлэли сылдьыбыт мусуойум кэлэктиибигэр (норуодунан суруйааччы Николай Алексеевич Лугинов дириэктэрдээх) сүрдээх үчүгэй тэрээһиннэригэр астарын — үөлэрин үлэһити көтөбөн кириэннэр, Дьоккуускай дьонун сүрэхтэрин-быардарын аҕаатылар. Онуоха кийиитим Людмила Михайловна, уолум Василий Семенович Половтар, тыараһааҕы балтым Вероника Васильевна Попова олус бэркэ көмөлөстүлэр. Бырааттарым Андрей, Александр Половтар, уруу-хаан дьонум уопсастыбаннас үөрүүлээх мунньаҕар кытыннылар.

Саха сириг суруйааччыларын сойууһун бырабылыанньатын быһаарытынан, биллиилээх суруйааччыларбыт Гаврил Андросов (бэрэссэдээтэли солбуйааччы), үтүөкүннээх поэт, прозаик Елена Слепцова — Куорсуннаах, доҕорум Николай Винокуров — Урсун, кынат суруйааччыларым — Ираида Попова, Аграфена Кузьмина буоланнар арыаллаабыттарын, чурапчылар үөрэ көрүстүлэр, тылларын-өстөрүн астына иһиттилэр.

Чурапчыга миигин чизээһин улуустаабы гимназия дириэктэрэ Юрий Павлович Посельская баһылыктаах, улууспут култуурунай күүһүн түмэн, сизэн балтым, биллиилээх педагог Фекла Николаевна Болдовская доҕотторунуун режиссердаан, минүсбиллэрсэхэммиттэнтанан, муусукаһалынай — философскай санааны түмэн көрдөрөр испэктээги туруорууларыттан саҕаланна. Дьон дьэ булан, өйдөөн суруйааччыны билбэтэх-өйдөөбөтөх өттүттэн сырдатарды арылар буолар эбиттэр ээ дии саныы олордум испэктээк былаһын тухары.

Хаан-уруу Чурапчы кырдыгаастарын хора «Чурапчы-Нерюнгри» диэн мин тылбар Роман Саввин суруйбут ырыатын ньиригитилэр ээ, үөрүөм иһин. Бу түһүлүбүс Чурапчы театральнай күүһэ-күдэбэ олус табыллан дьүөрэлэстэ.

Бу этэрбэр тирэҕирэн, түөспэр ыҕа тардабын — Чурапчы эдэр саастаах энээрдэспит дьоммун Надежда Заболоцкаяны, Мария Герасимованы — Сэнээрэни, Валерий Герасимовы, Терентий Кардашевскайы, Тарас Тарасовы, Валентина Пинигинаны, Дмитрий Попову (култуура управлениетын начаалынньыга), Вера Апполлоновна Платонованы, бары киһи биллэтиэкэ үлэһиттэрин кинилэргэ үөрүүбүн үлэстибиттэригэр үгүрү-сүгүрү, махтал буолуохтун. Ону тэнэ, доҕорбур суруйааччы Павел Федоровка — Сомоҕо, «Чурапчы» түмүү салайааччытыгар Иван Макаровка махтанабын.

Мин 75 сааспын туолар кирбиим үбүлүөйүн тэрээһинэ — Чурапчы киһиэ араас дьаһаллары быыстала суох ылан, түмэн аҕай олорор кэмгэр түбэспитин да иһин, туох да мэлээһ-таһайа суох тэрээһиннээхтик, түмсүүлээхтик, өрөгөйдөөхтүк ытытылына, салайааччы эр дьон хоһооннорбун олус бэркэ аахтылар диэн туран, махталбын тиздэбин.

Урут да эппитим, билигин да этэбин: «Мин бу да буолларбын, Чурапчы курдук дойдутаптаппаахуолабын», — диэн. Олукпуктаах санаам 75 сыллаах олобум кирбиитигэр өссө кэскиллээхтик, ылуктаахтык, Чурапчыны бөмнүк ылсыбытыттан үөрдүм, астынным.

Сэмэн ТУМАТ,
саха норуодунан суруйааччыта.

УЙГУ КЫНАТА

"Чурапчы" ТХПК "Сага олох" хаһыакка ыйга биридэ тахсар анал сыһыарыта

КЭПЭРЭТИИП БҮГҮННҮ ТҮБҮКТЭРЭ

2019 сыл икки ыйа ааста. Кыстык оройо ааһан иккис анаарыгаркиридибит. Саасбуолан, ынахсүөһү маассабайдык төрөөһүнэ сабаланаан ээрэр, үүт ыаһына эбиллэр. Бу күнгэ "Чурапчы" ТХПК үлэтин-хамнаһын бырабылыанньа бэрэссэдээтэлэ Николай Аржаков билиһиннэрэр:

"Үүт соботуопкаатыгар быйылгы былаан — 7624 туонна. Икки ый түмүгүнэн бары нэһиликтэр былааннарын толордулар. Кэпэрэтиипкэ үүтү туттарбыттар ылар харчыларын ааспыт сыллаабыны барытын төлөөтүбүт. Бу сылгакириэнбаран Тяхаһаайыстыбатын министристибэтэ төлөһүүнү бырыһыанынан садалаата. Бааһынай хаһаайыстыбаларга отторук-мастарын тиэнэллэригэр анаан, абаанса харчыны биэрдидит. Сааскы ыйыга сизмэ бурдук ылытыгыгар куонкурууска кириһэллэригэр үбү көрдүбүт.

Комбикорманы 28 туоннаны адалан, мизэстэе тиэрдибиппит, аны 110 туонна кэлиһэ. Алданнары кытары дуоһабардаһан, 75 кубометр сэлээрхэни ыраах баар нэһиликтэрбитигэр Арылааха, Соловьевка, Чакырга бэйэлэрин тырааныспардарынан тизин адалалларыгар кэпсэттибит. Маны сааскы халаан уутун камигэр, суол-иис көнүөр диэри туһаныахтара.

Хатастаабы сибиннээ иитэр комплекстан үүт суотугар 2 ыйдаах сибиннээ оболорун сайаапка быһыытынан адалан түнэтиэхпит. Нэһиликтэрдээҕи арыы сыахтара кулун тутар бүтүүтэ, муус устар ыйдарга толору үлэтиэхтэрэ. Билигин 3 массыына үүт таһыытыгар үлэлиир. Сайын сииргэ анаан 30 туонна ынах этэ, 8 туонна сылгы этэ, 1,8 туонна убаһа этэ булууска угуллан хаһаанылынна. Оҕо тэрилтэлэрин хаачыйар элпитин эмиз хаһаанныбыт. Муус устар 20 күнүгэр диэри овощехранилищелыгыгар уурдарбыттар хортуппуйдарын ылаахтара. Мындабаайыттан Данил Павловтыын дуоһабардаһан, сизмэ хортуппуйу атылыахпыт.

Үүт аска, халбаһы оноһука, полуфабрикаттарга сага онортообут астарбыт атыыга тахсыбытара, хамаатык бараппар. "Меркурий" бырагырааманан үлэлэтин эт соботуопкалааһыныгар кириһэ, үүккэ сабаланаан ээрэр. Итиннэ анал исписилиһи тутан үлэлэтиэхпит.

Сүүрүк сылгыларбытын көрүүгэ-харыйыга 5 киһи үлэлиир. Аттарбыт кыстыгы этэннэ туораатылар, туруктара үчүгэй. От аһылыктара, бурдуктара, битаминнэрэ баар. Билигин таһырдыа хаамтараллар, сотору сүүрдүүнү садалыахтара.

Арылаах нэһилигин кытары шөфтөһөбүт. Үлэбитигэр чопчу дуоһабар түһэрсэр былааннаахпыт.

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Сотурутаабыта Москва бааһынай хаһаайыстыбалар уонна тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанар кэпэрэтииптэр (АККОР) 30-с сийизстэрэ ытылынна. Билиги улуустан экономической сайдыы управлениетын салайааччы Николай Петров, бааһынай хаһаайыстыбалар ассоциацияларын салайааччы Мария Саввина, "Чурапчы" бааһынай хаһаайыстыба салайааччыта Мария Луковцева, "Киров" бааһынай хаһаайыстыба салайааччыта Василий Местников, "Чакыр" бааһынай хаһаайыстыба салайааччыта Иван Ануфриев, "Кулаада" бааһынай хаһаайыстыба салайааччыта Михаил Седалищев кыттыны ыттылар.

Сийизс түмүгэр 2018 сылга оройуоннар икки ардыларынаабы фермерскэй (бааһынай хаһаайыстыбалар) ассоциацияларын икки ардыларыгар куоталаһы түмүгэ таһаарылынна. Ону Чуралчы оройуоннаабы ассоциация үһс мизэстэ буолан анал дипломунан наһараадаланна!

Улууспутугар үүтү, эти дэлэтиигэ сүрүн күүһүнэн буолар бааһынай хаһаайыстыбаларбыт үлэлэрин түмүгэ үрдүктүк сыаналаммытынан эбэрдэлиибит. Инникитин даһаны үрүн илгэни үрүлүтүүгэ, эмиз эти дэлэтиигэ ситиһиһилээх үлэни баһарабыт!

„Чурапчы“ ТХПК бырабылыанньата.

ҮҮТҮ СОБОТУОПКАЛААҤЫН ОЛУННЬУ ЫЙ ТҮМҮГҮНЭН

Наследа	План 2019 г	за отчетный месяц 2019 года					за январь - февраль 2019 ода					
		февраль		(- +) тонн	в %	Закуп 2018г	за I - II 2019 года		(- +) тонн	Закуп 2018 г	2018 г	
		план	факт				план	факт				
Алагарский	395	10,08	13,80	3,72	136,9	13,82	0,02	13,60	18,046	4,45	18,040	0,006
Бахсытский	361	9,2	4,90	-4,30	53,3	4,92	0,01	12,44	4,915	-7,52	4,915	0,000
Болтогинский	327	8,35	0,00	-8,35	0,0	0,00	0,00	11,27	2,338	-8,93	2,338	0,000
Болугурский	686	17,51	22,20	4,69	126,8	22,21	0,01	23,63	34,667	11,04	34,667	0,000
Арылахский	288	7,34	5,00	-2,34	68,1	5,00	0,00	9,91	7,864	-2,05	7,864	-0,000
Кытанахский	249	6,34	1,90	-4,44	30,0	1,92	0,02	8,56	2,527	-6,03	2,527	-0,000
Мугудайский	474	12,09	7,60	-4,49	62,9	7,65	0,05	16,32	11,057	-5,26	11,058	-0,001
Ожулунский	711	18,14	21,70	3,56	119,6	21,69	-0,01	24,48	30,532	6,05	30,532	0,000
Соловьевский	522	13,32	14,00	0,68	105,1	13,99	-0,01	17,98	13,991	-3,99	13,991	-0,000
Сыланский	806	20,55	16,20	-4,35	78,8	16,24	0,04	27,74	22,104	-5,64	22,104	-0,000
Телейский	349	8,9	7,70	-1,20	86,5	7,66	-0,04	12,01	9,921	-2,09	9,921	-0,000
Хадарский	383	9,78	5,00	-4,78	51,1	5,04	0,04	13,20	6,855	-6,34	6,855	0,000
Хатылынский	399	10,17	11,10	0,93	109,1	11,05	-0,05	13,73	14,937	1,21	14,937	0,000
Хаяхсытский	308	7,85	2,40	-5,45	30,6	2,40	0,00	10,59	3,011	-7,58	3,011	0,000
Холтогинский	615	15,7	14,30	-1,40	91,1	14,29	-0,01	21,19	20,585	-0,60	20,585	0,000
Чакырский	461	11,75	16,00	4,25	136,2	15,99	-0,01	15,86	21,863	6,00	21,863	0,000
Чурапчинский	293	7,48	3,60	-3,88	48,1	3,67	-0,03	10,01	5,289	-4,72	5,289	-0,000
по улусу	7627	194,55	167,40	-27,15	86,0	167,42	0,01	135,93	230,502	94,57	265,771	-35,269

Быйылгы сыллаабы былаан 7624 – туонна. Тохсунньу—олунньу ыйдар түмүктэринэн 135,93 туоннаны соботуопкалыыр былаан 230,502 туоннанан, ол эбэтэр 94,57 туоннанан аһара толорулунна. Оттон олунньу ыйдаах былаан 194,55 туонна 167,40 туоннанан, 860 бырыһыан туолла.

Икки ыйдаах былаан бары нэһиликтэринэн толорулунна. Ордук үчүгэйдик 34,667 туоннаны ыабыт Болугур, 30,532 туонналаах Одьулуун, 22,104 туоннаны ылбыт Сылан, 21,863 туонна көрдөрүүлээх Чакыр нэһиликтэрэ үлэлэтилэр.

Үүтү соботуопкалааһынгга улууспут быпырынын былаанын толорбута. Быйылгы сыллаах икки ыйдаах былаан эмиэ толорулунна. Маныаха үүтү биризмэтигэр таһыы улахан оруоллаах. Итиннэ нэһиликтэртэн үүтү астыыр соботуоттарга таһар тизиниһэ—үүт таһар массына саахала суох сүүрэрэ улахан оруоллаах. Кыһын бытархан тымныыга, сайынын өнүрүк куйааска, ардактаах бырыы да бадараан күннэргэ өрөбүлэ суох күннэргэ сүүрдэргэ эгэргэ дылы, массыналарын бэйэлэрин биэс тарбахтарын кэриэтэ билэр эрэллээх суоппардар үлэлиилэр. Биир итинник суоппарынан УАЗ бортовой массынанан үүтү таһар Гаврил Новгородов буолар.

Кини — төрүт-уус Болтоно олохтооҕо. Төрөппүттэрэ, бииргэ төрөөбүттэрэ — удьуор үлэһиттэр, нэһилиэк кизэн туттар дьоно. Абата Гаврил Семенович Новгородов — улуус, өрөспүүбүлүкэ

монтажаһынгга кыттыбыта. Эдьийэ Агафья Гаврильевна олохтоох баһыһаба медицинскэй сизстаранан үлэлиир, доруобуйа харыстабылын туйгуна. Эйэбэс, сылаас сыһааннаах, дириг билиилээх эмчит быһыытынан дьонун-сэргэтин махталын ылар.

Гаврил орто оскуоланын бүтэрэн баран, Дьоккуускайга ювелир-муоскут идэтин үөрэнэн баһылаабыта. Дьоккуускайга „Сардаана“ фабрикаба үлэлээбитэ. Дойдугар калэн тутуу биригээдэтигэр үлэлээбитэ. „2000 сылга 2000 — үтүө дьыаланы!“ хамсааһынгга таһаарылаах үлэтин иһин анал бөлүзүнэн наһараадаламмыта. Маһынан, тимиринэн уһаныыга дэгиттэр талааннаах эдэр киһини Кындалга этнографическай комплекс

кэлэрэтиип салалтата Гаврилы үлэбэ ыһырыгыгар сөбүлэспитэ. Итинтэн номнуо 7 сыл ааһа охсубут. Ити кэм устата үрүн илгэни таһыыга энкилэ суох үтүө суобастаахтык үлэлээтэ. Кэлэрэтиип сапайааччыга Николай Аржаков, Гаврил Новгородов — эркин курдук эрэнэр суоппарбыт. Кини сыһыарыллыбыт нэһиликтэриттэн үүтү таһыыга ханнык да бытаары, онтон сибээстээн аһыыы-кутуйуу таһаарыллыбат. Дуоҕабар быһыытынан үлэлиир. Массына саахалын, туран хаалытын таһаарбат. Быһата—үтүө суобастаах, бастыг үлэһит! — диин сыанабылы биэрэр. Кыһын Арыылаах, Кытаанах, Улахан Куал үтүн Чурапчы соботуоттар, Бахсы, Чыаппара үтүн Мугудайга аҕалар. Хардарыта күн өрүү-өрүү сылдьар. Онтон сайын сырыыта-

ҮҮТҮ ТАҢАР ЭППИЭТИНЭСТЭЭХ ҮЛЭБЭ

киэн туттар сылгыһыта, „Бочуот Знага“ уордьан кавалера. Москва куоракка Норуот хаһаайыстыбатын ситиһиһлэрин Бүтүн Сойуустаабы быыстапкатыгар (ВДНХ) икки төгүл кыттыыны ылбыта, үрүн көмүс, боруонса мэтээллэринэн наһараадаламмыта. Ийэтэ Прасковья Николаевна оскуолаба кириэн иннинээҕи саастаах оҕолор тэрилтэлэригэр үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ. Убайа Петр Гаврильевич Субуруускай аатынан олхуоска тырахтарыһынан, суоппарынан үлэлээбитэ, биир кизэн туттар үлэһиттэринэн буолбута. Кыһын нэһилиэгин, калэн ОДЫХ Болтоноттоо-бу филиалыгар маастарынан үлэлээбитэ. Сылан, Бахсы, Дириг о.д.а. сана хоччулунайдарын

тутуутугар биригээдэбэ ылбытара. Уһанарын, айарын-тутарын билигин даһаны бырахпат. Дьэтин-уотун, олбуорун оһуордаан-мандардаан дьыл-дьап курдук онорбута тута харааха бырабыллар, дэриэбинэ көстүүтүн тутсарар.

Болтоно нэһилиэгин салалтата үлэбэ-хамнаска эппиэтинэстээх, ылсыбыт дьыалатыгар бэриниһлээх эдэр киһини эппиэтинэстээх уһаастаах—үүт таһар массынаба суоппарынананаабытара. Итиннэ 2 сыл таһаарылаахтык үлэлээбитэ, күннэ арыы онорор сыааха олохтоохтор үүттэрин таспыта. Калэн бу нэһилиэк үүтэ Чурапчыга киин арыы астыыр соботуотка таһыллар буолбута. „Чурапчы“

айана кэниир, сылдьар маршрута, табыгастааһын көрөн, уларыта турар. Үүт элбээһиниттэн көрөн, соробор күннэ иккитэ кырынар.

Үлэтин туһунан ыйытыыга, соһо дириги барбака, судургутук, кылгастык билиһиннэрдэ. Миэхэ үлэбэр-хамнаспар мэлдьи өйөбүл буолар сапайааччыбар Николай Аржаковка, технолог Клара Проконьеваба, кылаабынай инженер Иннокентий Поповка мин ааппыттан махталла суруй диэбитин тиздэбин.

Гаврил Гаврильевич үлэбэ-хамнаһа билингитин курдук мэлдьи таһаарылаах буолуохтун.

„МЕРКУРИЙЫНАН“ ҮЛЭЛЭЭНИН БЫТААН

Улууспутугар „Россельхознадзор“ үүтү, эти соботуопкалааһынгга онорбут „Меркурий“ бырагырааматынан үлэлээһин, бытааннык да буоллар, олоххо киллэриллэр.

Бу күннэ регистрацияны 1439 хаһаайыстыба—1084 чааһынай хаһаайыстыба, 188 бааһынай хаһаайыстыба бардылар. Бу хаһаайыстыбалартан 116-та күннэ үлэлэһэн эрэр. Бырагырааманы олоххо киллэриигэ бытаары баара үүтү соботуопкалааһынгга үлэлэһэр дьоммут кырдыа барбыттарынан, көмпүүтэринэн үлэлэһэргэ бэлэмэ суохтара, техническай сөбүлүүмүрү мөлтөбө, дьиннээхтик ылына, ылса иликтэрэ буолар.

Өйдөтүү, үөрэтии үлэлэрэ бараллар. Улуус, нэһилиэк салалталарын таһымынан бу бырагырааманы хайдах үлэлэтэргэ сөбүлэһэллэр. Олоххо киллэриигэ үлэлэһэллэр. Өрөспүүбүлүкэ-тэри бөтөрүннэригэ департаменттан советинспектор Иван Скрыбин кэлэн, Бахсы, Алабар, Арыылаах, Кытаанах, Сылан, Болтоно, Хагылы, Одьулуун нэһиликтэригэр сылдьан, хайдах үлэлэтэргэ үөрэттэ. Кинини кытары бөтөрүннэригэ управление үлэһиттэрэ бииргэ сылдьыстылар. 305 киһи чааһынай хаһаайыстыбалартан, 101 киһи бааһынай хаһаайыстыбалартан үөрөннүлэр. 214 хаһаайыстыба үүтэ лабораторнай анаалыска кирирдэ. 89 хаһаайыстыба ыйдаабы туруктаах буолуу (благополучие) көнүлүн ылла.

Билинни туругунан, хаһаайыстыбалар регистрацияны баран логин, пароль ылаллар эрэри, быһаччы үлэлэһэр хаһаайыстыба аҕыйах. Хайдах отчуоттуур ньыманы көрдүүлэр.

Бу бырагырааманан үлэлээһин тоҕо бытааный? Сүрүн биричиинэ — үүтү туттарааччы бу бырагырааманы өйөөбөт, төттөрүтүн кинилэртэн харчыны эбии көрдүүр ньыма буолар диин утарылаһа сатыыр. Сыллата буолар бырабыталыстыба отчуотугар үүт туттарыллар сыанатын үрдэтиигэ хас нэһилиэк аайы көрдөһүүлэр, туруорсуулар кириллэр. Ити өйдөнөр. Тыа сиригэр опорор, үүттэн, эттэн дохуоттанар дьоммут сыана аска-үөлгэ, табаар бары көрүннэригэр, уматыкка күннэ аһары турарын билэ-көрө, эттэринэн-хааннарын ылына опороллор. Оттон сүрүн дохуот киллэринэр салааларыгар сыана хас эмэ сылы быһа биир сиргэ „букуйан“ турар. Аны үүтү, эти соботуопкалыырга хас эмэ бүк бэрэбизкэни бараллар, онно барытыгар харчы төлүүллэр. Хотон ырааһын, санитарнай туругун бэрэбизкэлээһин, хас биирдии сүөһү үүтүн туттарарга анаалыс бөҕөнү биэрэн көнүлү ылыы, үүхкэ үлэлэһээччилэр доруобуйаларын бэрэбизкэлэтиилэрэ, сүөһүнү, хааннааты, араас быһыылар (прививкалар), о. д. а. Аны бу „Меркурий“ опорсо тустэ. Ый, кыбаартал аайы харчы төлүүгүн, онно эбии улуус киинигэр сотору-сотору кырынааххын наада. Санаан көрдөххө, доруобай киһи доруобай ынахтан үчүгэй хаачыстыбалаах үүтү ыһаа чопкай. Ону туттарар кэмигэр хонтуруоллуур үлэһиттэр бааллар. Итинтэн салгыы киһи эппиэтинэһэ бүтүн сөп этэ. Өрөспүүбүлүкэ, Россия тас өттүгэр таһаарар буоллактарына, тустаах тэрилтэлэр, соботтар, итинэн дьарыктанар уорганнар эппиэттиэхтэрин сөп. Билигин „Меркурий“ бырагыраамыа кириэргэ аҕыйах сүөһүлээхтэр, арааһа, туттуналлара буолуо. Тоҕото биллэр—ылар дохуота суоһун кэриэтэ буолуо. Дьэ, ити иһин бу бырагыраама үлэбэ кириитэ бытаан, үүтү туттарыы уопсай көрдөрүүтүгэр төттөрү өтүнэн дьайар кутталлаах.

Бу бырагыраамаба кирии соһуон быһыытынан ирдэнэринэн, үүтү туттарааччы үл-харчы өттүнэн оһустарбат суолларын булан

ЫЧЧАТЫ ТЫА СИРИГЭР ОЛОХСУТУОХХА

Тыа сиригэр кэлинги 10 сыл иһигэр нэһилиэннэ 500 тыһыынча киһинэн аҕаата. Өрөспүүбүлүкэ нэһилиэннэтин 65,9 бырыһыана куоракка олорор. Олохтоох тэрилтэлэр онорон таһаарыларыгар тыа хаһаайыстыбатын өлүүтэ 2 эрэ бырыһыаны ылар. Мантан хайдах тахсарга, тыа сирин сарсыннытын торумнуурга илин энэр баһылыктара, тыа хаһаайыстыбатын үлэһиттэрэ кыттылаах. Ил Түмэн уопастыбаннай сүбэтин мунһаба опунуу 26 күнүгэр Мэнэ Ханалас улуһун Майа бөһүөлэгэр буолан ааста. Мунһааха Госдуума дьоккутааттара Галина Данчикова, Федот Тумусов кыттыыны ыллылар.

Үс секциянан үлэлээбит мунһааха сүрүн боппуруһунан эдэр дьону тыа сиригэр олохсугуу турда. Маныаха киһилэри олохсугууга, бастатан туран, опорор, үлэлиир

услуубуйа наадатынан, чугастаабы кэмнэ бу хайысхаба тугу оноруохха сөбүн туһунан сөбүлэстилэр.

Эдэр дьону тыа хаһаайыстыбатыгар үлэлэтиигэ билиги улууспут баалай да уопуттаах. Улуус баһылыга Андрей Ноговицын бу хайысхаба улууска ытыллар үлэ туһунан билиһиннэрдэ. Кэпсэтиигэ Галина Данчикова, Федот Тумусов тыл эгитлэр.

Россия Бэрэсидьиэнэ В. П. Путин сорудаһынан 2020 сылтан тыа сирин биир кэлим сайыннарыы саҥа бырагыраамата үлэлиэбэ. Мунһаах кыттылаахтара тыа сирин үүт-эт эрэ онорор курдук көрбөккө, саҥа омуга үүнэр-сайдар, үксүүр сирин быһыытынан көрөр услуубуйаны тэрийэргэ бары бүтүүн үлэлэһэргэ быһаарыннылар.

САЙЫННЫГА ЭРДЭТТЭН БЭЛЭМНЭН !

Дьыл-хонук ааһара түргэн. Соторутаабыта кыстыкка кириигэ түбүгүрэ сылдьар курдук этибит даһаны, кыһыммыт номнуо ааһан, сандал сааспыт барахсан сандааран тийэн кэллэ. Сааскы ыһыы түмүктэнэн, сайынны ыһыахтар ааһаннар, оттооһун үлэтэ сабаланыа турдаба. Дьыл уларыһар кэмнэригэр барытыгар хаһаайыстыбаба тус-туһунан үлэлэр кэлэн, солбуллан илэллэр. Итиннээх, биллэн турар, ким үчүгэй бэлэмнээх, эрдэттэн тэриниһлээх элбэҕи ситиһэр, кыайылаах-хотуулаах тахсар, өбүгэлэрибит „Сыарҕабын сайын бэлэмнээ“ диин бэргэн этилэрэ сөп түбэһэр.

Улууспут киинигэр Карл Маркс аатынан улууссаба „Деталь-К“ КамАЗ, УАЗ массыналар саппаас чаастарын, тыа хаһаайыстыбатыгар туттуллар оборудованиелары, инструменнары, о. д. а. атылылар маһаһынгга атылаһааччы мэлдьи элбэх буолар, үлэбэ-хамнаска туттуллар табаар хамаатык атыыга барар. Бу күннэргэ сааскы ыһыыга туттуллар мотоблок, иномарка массына чаастара, „Штиль“ эрбиһлэр, илиинэн от оһор икки көрүнэ, мотуорга туттуллар арыы арааһа, уот бизэрэ станциялар, сыбааркалыыр аппарааттар, тутууга туттуллар инструменнар киридилэр. Атылаһарга тизэтин!

Сыһаарыыны бэлэмнээтэ Алексей СЛЕПЦОВ.

ТАЛБА ААТТАР ИНЭРИЛИННИЛЭР

Кулун тутар 7 күнүгэр Чурапчы нэһилиэгин кэрэ анаардарыгар анаан, "Сааскы күнтэн кэрэбин" дьин үөрүүлээх тэрээһин ытылынна. Сибэки бэлэтээх Чурапчы нэһилиэгин эр дьонно эбэрдэлээтиллэр.

Сааскы маннайгы кэрэ анаардар бырааһынньыктарыгар түбэһиннэрэн, "Чурапчыына" дьахтар түмсүүтэ опохтообут Чурапчы нэһилиэгин ТОС-тарын бастың уолсастыбенньыктарыгар, сатабыллаах хаһаайкаларыгар, үтүө-мааны далбар хотуттарыгар, истин-иһирэх ийэлэригэр "Талба ааттар" номинацияны инэрии буолар. Ол курдук, быйылгы "Талба ааттар - 2019" анал ааттар кыайылыахтара:

1. Талба Хотун - Вера Алексеевна Макарова ("Маарыкчаан")
2. Чэпизэн Хотун - Надежда Ивановна Лукина ("Молодежная")
3. Иэйи Хотун - Клавдия Ефимовна Прокопьева ("Киин")
4. Далбардаах Хотун - Анна Яковлевна Платонова ("Ыспартыыбынай")
5. Сайдам Хотун - Оксана Ивановна Тимофеева ("Куоҕалы")
6. Күндүл Хотун - Елизавета Николаевна Винокурова ("Мурун Тымпыһа")

7. Ытык Мааны Хотун - Елена Семеновна Ноговицына ("Чаран") буоллулар.

Салгыы эмиз сылын ахсын ытыллар "Дьүөгэлиин сэлэргэһиэх" бырайыагы Екатерина Семеновна Иванова илээн-сабалаан ытта. Урукку сылларга Чурапчы биллэр-көстөр, кизэн-туттар кэрэ куоларын ыныран сэлэһэр эбит буоллахтарына, быйыл Саха сиригэр, интэриниэт ситимигэр кизниик биллибит кыргыттары ынырдылар. Ол курдук, Саха сирин тас дойдуларга биллэрбит "Саха чэй" бренд төрүттээччигэ Ньургунна Заморщикова, "Доари" айар устуудууа хаһаайката, уран тарбахтаах талба талааннаах Жанна Доари, Дьокуускай куоракка "Якутяночка" салон хаһаайката, Кытайга ытыллыбыт "Миссис Мира" кыттылыааҕа, "Звезды Туймаады" сурунаал эрдээктэрэ Вера Максима ыалдыттаатылар.

Өссө төгүл кэрэ анаардары сааскы маннайгы бырааһынньыгынан итиитик-истинник эбэрдэлибит. Баҕарабыт өрүү маннык Сандал саастыы сырдыгынан сыдыаа, сылаас мичээргитинэн тулалыыр зйгэбитин кизгэтэ сылдьың!

Нарьяна БУРЦЕВА.

Үрдүк сир успуорт сайдыытыгар оруола

Кытаанах сирэ үс үрэх баһыгар сытар буолан, биһиги Чурапчы нэһилиэгэр тэтиэн саамай үрдүк сиргэ олоробут. Мусора таһыммыттан 300 метэрэттэн тахса үрдүктээх дьин быһаараллар. Ол иһин биһиги успуордунаан дьарыктанарбытыгар, эт-хаан өттүнэн сайдарбытыгар улахан оруоллаах. Успуорт эрэ буолуо дуо, ханнык баҕарар үлэ көрүнүгүн үлэлээһин биһиги эппитигэр-хааммытыгар дьайыта ураты. Урут-уруккуттан биһиги сүүрүктэрибит, хайыһардыттарыбыт ситиһиһирэ ону дакаастыыр.

Аан дойдуга үрдүк ыспартыыбынай чыпчыалы ситиһэрэ, оннооҕор саахымаччыттар, сүүрүктэр, хайыһардыттар, тустууктар уо.д.а. ыспарсымыаннар хайалаах, үрдүк сирдэргэ дьарыктаналлар.

Биһиги, чурапчылар, хайыһар успуордугар Саха сирин таһыммыгар хаалпыбыт. Мөлтөөһүмүт биричиннэтэ элбэх. Ону ааҕа барбакка, хайыһар сайдарын туһугар хас биридди физкултуура учууталлара, оскуолалар салайааччылар болгомтоҕо ууран үлэни ыттахтарына уонна тириэньэр штатын көрөн, тус сыаллаах үлэ бардагына эрэ табыллар буолла.

Үөһээ эппитим курдук, биһиги үрдүк сиргэ олоробут дьарыктаныыга суолтатын өйдөөн, хайыһар баазатын биһиэхэ, Кытаанааха, тэрийэр орду буолуо. Үрдүк собуу халдыаайлардаах, кирииллээх-тахсыылаах сирдэрдээх буолан, хайыһарынан дьарыктанарга олус табыгастаах. Кээкэ сылларга оскуолабытыгар оҥобут ахсаана абыһаан, ыты, ыстага филиаллара баар буоланнар, кыра оскуолаҕа оҕо тийибэт. Инникитин интэриниэттигэр кэнэтэн, талааннаах оҕолору мунньан, хайыһар улууска сайдарын туһугар үлэни саҕалыаха наада. Манежтыын улуус дьаһалтатын көмөтүнэн өрөмүөннээн, кыһыннары-сайыннары сүүрэр усулуобуйаны тэрийиэхэ.

Хайыһарынан дьарыктаныы мөлтөөһүнэ биир улахан биричиннэтэ - кыһыммыт тымныыта буолар, оттон манежтары тутан, сылаас сиргэ дьарыктаныы аныгы үйэҕэ кыаллар болпуруос. Биһиги, кытаанахтар, ону дакаастаабыппыт. Биир да харчыта суох харбылынан, халтаһынынан манеж тутан, 2005 сылтан араас таһымнаах күрэхтэһиһирэ ыттан кэллбит. Билигин ол харбылларбыт эмэбирэн, манеж хаарбах туруктанан, үлэлээбэхтэ тулар.

Таатта улуһун Дэдиргэтигэр быйыл хайыһар манеһын тутан олоххо киллэрдиһэр. Хас да тимири оҕоһу оттон сылыталлар. Дьэ, үлэлээх, ороскуоттаах... Баҕа санаа, дьулуур ону кыайарын дэдиргэлэр дакаастаатылар, маладьыастар!

Улууспут киинигэр хайыһар манеһа тутуллара былаанна кирибитэ олус үчүгэй. Олоххо киридэбинэ, хайыһары таптааччы элбээбэ, улууспуттар хайыһар сайдыыта үрдүүбэ дьин эрэлбит улахан.

Иван ИГНАТЬЕВ,
Кытаанах нэһилиэгэ.

Успуорт

Дьокуускайга – Аан дойду Кубога

Быйыл 2019 сылга Аан дойду Кубогун ылар иһин күрэхтэһиһирэ Арасыйыаҕа V-с төгүлүн ытыгарга быһаарбыттар. Күрэхтэһиһирэ кулун тутар 15-17 күннэригэр аан бастакытын Дьокуускай куоракка ытыллар. Бу саха сирин көгүл тустууттар успуоруйаҕа кириэр сабыыгыа буолар. Көгүл тустуу биһиги, сахалар, сөбүлүүр бастакы нүөмүрдээх успуорлут көрүгэ буолар. Саха сирин бары олохтоохторо көгүл тустууга баҕа санаабыт биир - ол Олимпийскай мэтээли көрүү. Кэнниги 40-тан тахса сыл устата көрө иликпит. Онон урукку успуоруйаны сэгэтэн көрүүбүт.

Санатан эттэххэ, 1972 сыллаахха Мюнхен куоракка ытыллыбыт Олимпийскай оонньууларга Чурапчытаагы ыспартыыбынай интэриниэт-оскуоланы үөрсэн бүтэрбит Роман Дмитриев саха норуоттун бастакы Олимпийскай чөмпүйүөн буолбута. Онтон 1976 сыллаахха Монреаль куоракка буолбут Олимпийскай оонньууларга үс саха уолатара кыттаннар, Павел Пинигин чөмпүйүөн, Роман Дмитриев уонна Александр Иванов үрүг көмүс мэтээллэри аҕалыттар. Кинилэр үһүн - Дмитрий Петрович Коркин итиллээччилэрэ. Ол иһин саха ыспарсымыаннарын чыпчыал ситиһиһирин үйэттэн, Дьокуускайга "Триумф" успуорт комплексыгар ааттара ингэрллиттэ. Манна Аан дойду Кубогун быйылгы күрэхтэһиһирэ ытыллыахтара.

Көгүл тустууга Аан дойду Кубогун күрэхтэһиһирин успуоруйатын билиһиннэрдэххэ, маннык: түһүлгэ аан маннай 1973 сыллаахха АХШ Огайо штатын Толлидо куоратыгар тэриллиттэ. Сэбиэскэй Союус сүүмүрдэммит хамаандатын сүрүн тириэньэрэ Ю.А. Шахмуратов салаататынан Р. Гаджиев (48 киилэбэ), Р. Дмитриев, А. Алахавердиев (52 киилэбэ), Р. Доборженидзе (57 киилэбэ), В. Маркелов (62 киилэбэ), П. Пинигин (68 киилэбэ), Р. Ашуралиев (74 киилэбэ), В. Новожиков (82 киилэбэ), Л. Тедэшвили (90 киилэбэ), И. Ярыгин (100 киилэбэ) уонна С. Андиев (100 үөһэ киилэбэ) кирибиттэр. Кинилэр Япония хамаандатын 8,5:1,5, Канаданы 10:0 уонна финалга Америка хамаандатын 8:2 ахсаанынан итэһиилээхтик кыайан бастакытын тэриллиттэ Аан дойду Кубогун дойдуларыгар илдьэ кэлэр чизэскэ тиксибиттэр. Хамаанда хас биридди кыттылыааҕар кыайылыаах аатын туһулуур мэтээллэр туттарыллыбыттар. Сүрүн күрэхтэһиһирэ кэнниттэн штаттарынан көһө сылдьан, түөрт төгүл табаарыстыы көрсүһүүлэр тэриллиттэ. Онон ССРС хамаандата барытыгар кыайыыны ситиһпит. Биир дойдулаахтарыт Роман Дмитриев уонна Павел Пинигин хамаанда

кыайыытыгар бэйэлэрин дьонун кылааттары киллэрситтэр. Манна буолбута дии, Киевтээҕи физкултуура институтун 3-с кууруһун устудьуона Павел Пинигин, номоххо кирибит Гейбл кытта тустууга! Павел Павлович "Олимпиада - аян" кинигэтигэр ити тустуу туһунан маннык ахтар: "Халсыһыа тахсаары бэлэмнээн экири, илиилэрбин сахсыа турдахпына, табаарыстарым кэлэн уоскутар курдук этэллэр: "Чэ, кытаат, туох кыахтааххынан туста сатаар..." Мин кэбиннибин уонна испэр саныыбын: "Биллэ-көстө илик тустуулун, сүтэрим да суох курдук кирисэн баран хаалылыа..." Көбүөр ортотугар ынырыллар Гейбл, хараҕа хараҕан буолан: "Нэсруллаевтан ордон манна кэллин дуо?" - дьэх курдук, симиритти-симиритти тургута көрөр. Баппаҕайа кытаанаҕа сүр, ол да иһин үгүстэри партертан туруорбакка, кум-хам тутаттан эрдээ. Свисток чырылыр. Балаҕа дугдуннаһан, аныыалаһан иһэн, умса садьыйабын, Гейбл сүһүбүн сүтэримээр кенан ылытыгар, уна хонноһун анынан умсаат, абыһахта кэннин дьэки хардыылаат, хатыһан тизэр көтөбүн. Баар! Гейбл өмүттэн, санныларын халтаҕадыгар биридэ "лис" тына оһунна. "Кыайдым," - дьин курдук санаан, бэйэм да баттыы сатаабатабым. Гейбл ойон турда, олус симиттибит, ылыһыйыт көрүннэх Арбитры кылаабынай судьуйа остуолугар ынырдылар, туу эрэ мөккүһүлэр. Роман: "Байбал, маладьыас!" - дьин хаһыта кулаахлар охсуглар. Чочумча буолаат, арбитр тойон эрбэтин кытта сөмүөтүн чочолуутунан бэттэх кэллэ уонна уна илиитин өрө күөрэс гыннарда. Икки баалы биэрдиһэр. Итинтэн ыла Гейбл адыс киллэрбэтэ, араас түһүлгэлэргэ булутта-халпыта да сытта. Мин эмиз чугуруннаабакка, албаһы онорторбокко, бэйэм кэлтэйдим кимэ сатыбын да - бу сырыыга баһыйтардым. Гейбл очукусун кыайда. Кэлин истибитим - кини улахан көбүөрүмүтэ бырастылаһар халсыһыта эбит. Ол да иһин улахан мөккүөр кэнниттэн, ыраастык охтуутун икки очукуса сыаналаһыынан бүтэрибиттэр."

Онон Олимпийскай чөмпүйүөн Роман Дмитриев аан дойду Кубогар (1973, 1974, 1977, 1979, 1980 сс.) кыттыбыта. Итиннэ Кубок түөрт төгүллээх хаһаайынынан буолбута. Олимпийскай чөмпүйүөн Павел Пинигин үөһэ ахтыллыыт бастакы күрэхтэһиһирэ ыһаһыгар америкаец Л. Кизер кэнниттэн иккис көрдөрүүлэммит эбит буоллаҕына, 1976 уонна 1977 сыллаахы Кубоктарга тэннээбин булбата. Онон кини Аан дойду Кубогун үс төгүллээх хаһаайынын үрдүк аатын сүгэр. Олимпиецтартан өссө Александр Иванов Толлидо

көбүөрүгэр 1978 сыллаахха кыттан, Аан дойду Кубогун кыайылыабын аатын ылбыта.

Уонча сыл устата дойду сүүмүрдэммит хамаандатын чилиэнинэн сылдыһыт успуорт үтүөлээх маастара Василий Гоголев, Аан дойду Кубогар кыттар састапка биридэ эрэ киллэриллбитэ. 1983 сыллаахха Василий Гоголев Африка, Канада бөбөстөрүн ыраастык кыайталаан, Кубок хаһаайынынан буолбута.

1989 сыллаахха норуоттар икки ардыларынаагы турнирга М. Протопоповы кыһыннарбыттар. Бу түһүлгэ ССРС бастакы мизтэни ылбытынан, хамаанда чилиэне Михаил Протопопов эмиз Кубок хаһаайынынан аабылар.

Союус ыһыллыбытын кэнниттэн, 1992 сыллаахха Москваҕа ытыллыбыт Аан дойду Кубогар Петр Юмшанов күүһүн холоспота, ыһаһыгар үһүс буолбута эрэри хамаандата кыайыыны ситиһэн, биһиги уолбут эмиз Аан дойду Кубогун кыайылыааҕа ааты ылар чизэскэ тиксибитэ. 1998 сыллаахха Красноярскайдаагы Иван Ярыгин турнирыгар иккис мизтэлэнэн, Аан дойду Кубогар кыттар быраабы ылбыта. АХШ Стилуотер көбүөрүгэр кини биридмилээн түмүккэ төрдүс мизтэлэммит. Оттон хамаанданан кириһиһэр биһиһирэ америкаецтары кытта очукулара тэннэһэн хаалан, кыайылыааҕы быһаарсыыга ыраас хоту ахсаанын көрүү буолбут. Манна А. Яковлев японейы очукусун лапта баһыйан, кыайыыга улахан оруолу ылбыт. Онон 1992 сыл кэнниттэн өр күүттэрэн баран, Арасыйыа хамаандата Аан дойду Кубогун ылар чизэскэ тиксибитэ, дьонун кыайыыны аҕалыт А. Яковлев Аан дойду Кубогун хаһаайынынан буолбута. Тус кылаатын киллэрситинэн, кизэн туттуох кэриннээхпит.

Герман Контоев (1993 сыл), Алексей Варламов, Артур Федоров, Владимир Торговкин (1994 сыл), Александр Контоев (2001, 2004 сыл), Осип Михайлов (2008 сыл), Виктор Лебедев (2010, 2011, 2014 сыл), Егор Пономарев (2015 сыл), Виктор Рассадин (2015, 2016, 2017 сыл), Владимир Флегонтов Аан дойду Кубогун түһүлгэтигэр тустан тураллар.

Дьокуускай куоракка ытыллар Аан дойду Кубогар дойду тириэньэрэ Дамбулат Илчын Тедеев биһиги тумус туттар тустууктарытын Арыһаан Тюрини, Виктор Рассадины дойду сүүмүрдэммит хамаандатыгар киллэрэн туһуннарга быраап биэрбит.

Былатыан Куоркун, успуорт бэтэрээнэ.

ЭБЭРДЭЛИЙБИТ!

Күндү тапталлаах эдсийибитин **Христина Семеновна НИКОЛАЕВНЫ** 65 сааскын туолбут өрөгөйдөөх үбүлүөгүнүн ис сүрэхпитимиттэн истинник эбэрдэлийбит! Эн амаар сүрэгин сылааһа хаһан да уостубатын, биһизкэ көмөт, өйбүлүн иһин барба махталбытын тиздэбит.

Күндү эдсийибит, доруубай буол, бу курдук олоххо дьулуургаун ыһыктыбакка, кырдыгыга бэриммэккэ, билигин курдук эдэрдий эрчимгинэн үөрэ-көтө, этэнтэ олороргоор бабарабыт!

Баба санаан барыта барбара туолуохтун!

Эбэрдэни кытта биһиз төрөөбүттэрин.

СТРОИТЕЛЬНАЯ КОМПАНИЯ "САТАБЫЛ"

ЧУРАПЧИНСКИЙ РАЙОН

ДОМА ИЗ НАШЕГО МАТЕРИАЛА

И ГАРАЖИ ИЗ СЭНДВИЧ-ПАНЕЛЯ

"ПОД КЛЮЧ"

ДОГОВОР • ИПОТЕКА • МАТКАПИТАЛ

ТЕЛ. 8(914)237 96 39

INSTA @_SATABUL_

15

ЗАЙМ

ЭКСПРЕСС

0,7%

в день

С. ЧУРАПЧА, ул. Ленина, 51, здание Сбербанка, тел. 8-41151-42-411, 8-984-117-41-20;

БИШЭРИИЛЭР/ОБЪЯВЛЕНИЯ

Чурапчыга уһайбалаах сана дьиз атылыбын. Бэйэбит матырыйаалбытынан дьиз (олорорго бэлэм), гараас тутабыт. Ипотеканан, ийэ халытаалынан төлөһүөххүтүн сөл. **Билсэр төл: 8914-237-96-39.**

МАХТАНАБЫТ

Тапталлаах аҕабыт, аһабит, хос аһабит, Сылан нэһилиэтин Бэрэ учаастагын олохтооо **Кардашевский Молот Петрович** бу дьыл, кулун тутар 13 күнүгэр уһун, ыарахан ыарыыттан олохтон туораабыта 40 хонугун туолар.

Аҕабытын сүтэрбит ыарахан кэммитигэр куус-көмө буолбут, өй-санаа салбаабыт бары чугас дьоммутугар, аймактарбытыгар, биһиз үөрэммит дорукторбутугар, ыкса дьүүгэлэрибитигэр, үлэтир тэрилтэлэрибит кэлэктиибигэр махтанабыт.

Чулаан аҕабыт дойдуга оҕостубут

тапталлаах Бэрэтин олохтоохторугар, убайдарбыт **Афанасий Егорович, Федот Егорович** дьиз кэргэттэригэр, Бэрэ учаастагын салайааччытыгар **Василий Васильевич** Монастыревка махталбыт мунура суох.

Ыарахан ыарыыга ылларан эмтэнэр кэмигэр көрбүт-истибит, эмтэзбит, истин кыһынынан, субэтинан ыарыытын чэлэтиспит үрүн халааттаах аанһалга, онколог-бырааска **Андрей Егорович** Захаровка оҕолорун аагыттан туһунаан да кэмэммит истин махталбытын тиздэбит. Бука бары этэнтэ сылдыын, үлэритигэр, олоххутугар ситиһилэри, кытаанах доруубууһу бабарабыт, дьоллоох буолун! **Оҕолоро, сизиннэрэ.**

Туһанааччы быраабын көмүскүүр күн бэлиэтэнэр

Хас сыл аайы кулун тутар 15 күнүгэр туһанааччы (потребитель) быраабын көмүскүүр Аан дойдутаагы күнэ бэлиэтэнэр. Бу күн туһунаан устуруйагтан сырдаттахха, 1961 сыл кулун тутар 15 күнүгэр АХШ бэрэсидьизэ Джон Фицджералд Кеннеди дойдутун Канфидэнсигэр туһуламмыт этиитигэр аан бастагынан «туһанааччы» дьиз өйдөбүлү арыйбыта уонна туһанааччы түөрт сүрүн бырааптарын ааттаабыта. Кини «Туһанааччылар дьиз – биһиги бары буолабыт. Туһанааччылар судаарыстыба ханнык бабараар (чааһынай эбэтэр судаарыстыбаннай) экономика быһаарытыгар дьайар кыахтаах суду улахан дьаапталынан буолаллар, ол эрэн кини куолаһа үксүгэр иһиллэбэт соботох куолас буолар», - дьизбит тыллара уопастыбаа толкуйу үөскэппиттэрэ. Ол күн туһанааччылар түөрт сүрүн бырааптара быһаарыллыбыттара: информация баарал, куттала суох буолууга быраап, талан ылыыга быраап уонна иһиллмитиз буолууга быраап. Бу түөрт быраап Аан дойдуга урдунан туһанааччы быраабын көмүскүүр бары тэриллэлэр манифестарынан буолбуттара.

Туһанааччылар Аан дойдутаагы холбохторун тэрилтэтэ (Всемирная организация потребителей, Consumer International - CI) ити этиллибит бырааптарга өссө түөрт быраабы эбэн биэрбитэ: туһанааччы хоромнууну толугуларар бырааба, билинг-көрүүгэ бырааба, сүрүн наадаларын толорууга бырааба уонна ыраас тулалыы эйгэсэ бырааба. Ошон билигин кэмэс Туһанааччы кодексэ бу аҕыс бырааптан турар.

Туһанааччылар Аан дойдутаагы холбохторун тэрилтэтэ (CI) – тутулуга, коммерческой, политикаа сыһыана суох тэрилтэ быһытынан Нидерландаарга 1961 сыллааха бэлиэтэммитэ. Бу тэрилтэс 72 дойдуттан туһанааччылар бырааптарын көмүскээһинин дьарыктанар 180-тан тахса уопастыбаннай уонна судаарыстыбаннай тэрилтэлэр кириэлэр. CI аан дойдуга туһанааччыларын интэриэстэрин көмүскүүр, туһанааччылар уопастыбаннай хамсааһыннарын салайар уонна көмүскээһин систиэмэтин сайдыытыгар көмөлөһөр. Ол курдук, CI туһанааччылар интэриэстэрин холбохтороох нациялар тэрилтэлэрин иһинэн үлэтир ЮНЕСКО тэрилтэсэ, бу тэрилтэ атын да экономической, социальной хайыскалаах тутулларыгар туһанааччылар интэриэстэрин таһаарар, иһитиннэрэр. Ону таһынан бэйэтин исписалистэрин үөрэтитэ, туһанааччылар бырааптарын көмүскээһин болгустарынан информациянан хааччылыыга көмөнү оҕорор.

Туһанааччылар бырааптарын көмүскээһин Аан дойдутаагы күнэ аан маннай 1963 сыл кулун тутар 15 күнүгэр бэлиэтэммитэ. Икки сылааспыт кэмэс, 1985 сыл муус устар 9 күнүгэр, ХНТ Генеральнай Ассамблеяга туһанааччылар интэриэстэрин көмүскүүргэ анаан, салайар бириинситэри ылыммыта. Бу бириинситэр норуоттар икки ардыларыгар биһирэбили ылбыта уонна сокуоннас чааһын быһытынан билиниллибитэ. Бириинситэргэ дойдутар быраабытылыстыбалара туһанааччылар бырааптарын көмүскээһин эйгэтигэр байапын үлэтир салайар балаһыанньалара көрүллэлэр.

ССРС-гар 1989 сыллааха Туһанааччылар уопастыбаларын бүтүн Союустаагы федерацията тэриллэбитэ. Манна монополияны утары кэмтитэ, судаарыстыбаннай стандарт, санэпиднадзор, туһанааччылар уопастыбалара, кредитиз холбохторугар уо.д.а. тэрилтэлэр кирибиттэрэ. Ити кэмтан ыла, элбэх дьон өнөлөр уонна аһы-тутуу эйгэлэригэр үөскүүр уустук балаһыанньаларга тус бэйэлэрин сокуоннай интэриэстэригэр көмүскэллээх буолбуттара.

Оттон Россия туһанааччылар бырааптарын көмүскүүр Аан дойдутаагы күнүн аанманнай 1992 сыллааха, граждандар туһанаар бырааптарын, ону тэнэ аты-эргиз, өнө оҕорор тэрилтэлэр бырааптарын уонна эбэһинэстэрин сокуон быһытынан биһирэппит «Туһанааччылар бырааптарын көмүскээһин туһунаан» Федеральнай сокуон ылыллыбыттан бэлиэтэбитэ. Дойдубут бары регионнарынан бу күн, 1994 сылтан ыла, киһи далааһыннаахтык бэлиэтэнэр буолбута. Ол эрэн туһанааччылар бырааптарын көмүскээһин Аан дойдутаагы күнэ Россияда официальнойдык 1996 сыллаахтан, Российской Федерация Туһанааччылар аан дойдутаагы холбохторун тэрилтэтигэр биһирэппиттэн ылыллар. Бу күн уратытынан хас сыл аайы тустаах дөһүнэн ыһыллара буолар.

Ол курдук, 2019 сыл кулун тутар 15 күнүгэр ыһыллар туһанааччылар бырааптарын көмүскээһин Аан дойдутаагы күнэ «Цифровой эйгэ: эрэллээх смарт тэрилтэлэр» («Trusted Smart Products» - Цифровой мир: надежные смарт-устройства) дөһүнэн барыаба.

«Өйдөөх» тэрилтэлэргэ билигин кэмэс цифровой технология араас көрүннэрэ: көмүүттэрдэр, смартфоннар, фитнес-треккэр, «өйдөөх» тэлэбиссэрдэр, чаһылар уо.д.а. күннэри олоххо туттуллар тэрилтэр кириэлэр. Манна тэрилтэлэргэ туруоруллубут аналлаах бырааһаамаалар интэринизкэ холбоһоллор уонна туһанааччыга кини наадылар араас дааннайдарын хомуйан тиздэппэр. Аан дойдуга урдунан билигин кэмэс 23,1 миллиард өйдөөх тэрилтэр онгоһуллан тарбаммытара биллэр. Бу - сир үрдүгэр олорор дьон ахсаанын үс төгүл аһаар сыһыппара буолар. Төһөнөн элбэх киһи планетабыт араас муннуктарыгар сылдьан Интэринизкэ холбоһор да, соччонон туһанааччылар өйдөөх электроннаах кытары алтыһалара, ол сизиннэ араас аһыгы өнөлөрү туһаналлара элбээн иһэр. Ол биһир эттүүн туһанааччыларга элбэх кыаһы биэрэр, икхис эттүүн аһыаба суох ыһылылары үөскэтэр. Бастатан туран, өйдөөх тэрилтэр туһанааччы доруубууһулар, олоһор куттала суох буолуулар, ол кэнниттэн тус бэйэ дааннайдары кэмэс эйгэсэ тарбамматтарыгар, туһанааччылар баанга баар сөггөтүгэр үптэрэ-харчылары эрэллээхтик хараллан сыһыппара уо.д.а.

Цифровой технологиялар санаттан сана туруоруллубут бырааһаамааларынан үлэтир буолбуттарынан, үгүс өнөлөр уонна таһаардыр майгылары тосту уларыйдылар. Ошон сибээстэн, Российской Федерация судаарыстыбаннай бэлитикэтин туһанааччылар бырааптарын көмүскүүр хайыскалаах стратегиятыгар 2030 сылгидири санардыллыбыт сыап-соруку туруорулуна. Бу туһанааччылар бырааптарын интэринизт көнүө сыһыаннаһыларга, электроннай коммерция сөггөмгэр өрө тутууга, көмүскээһиннэ сөптөөх таһымы, куттала суох буолууну хааччылыыга олук буолуоҕа.

Буолаары турар туһанааччылар бырааптарын көмүскүүр Аан дойдутаагы күнэ дьон-сэргэ болгомотон цифровой технологиялар сана таһымнарыгар, онон сизэтэрэн, туһанааччылар бырааптарыгар, араас өрүттээх интэриэстэригэр туһуланара күүтүлүр.

Роспотребнадзор Саха Өрөспүүбүлүкэтин управлениетын Чурапчы улуһунаагы отдела туһанааччылар бырааптарын көмүскүүр Аан дойдутаагы күнүгэр аналлаах декаданы ыһытарын былаанныы уонна өнөлөрү, үлэни туһанааччылар тэрээһиннэргэ кыттыыны ыһалларыгар ыһыар.

Альбина ИВАНОВА, кылаабынай эксперт-исписалиис.

Чурапчы нэһилиэтин кырдыаас олохтооо, тыыл, үлэ батэрээнэ, күндү ийэбит, эбэбит

ТОЛСТЯКОВА Софья Пантелеймоновна

бу дьыл, кулун тутар 10 күнүгэр ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытын билэр дьонугар курутууан туран иһитиннэрэбит.

Кыргыттар, күтүөттэрэ, сизиннэрэ.

Кутурданын тиздэллэр:

Чурапчы кырдыаас олохтооо Толстякова Софья Пантелеймоновна олохтон туораабытынан, кыһыгар, күтүөтүгэр, сизиннэригэр Каженкиннарга "Алар" маҕаһыын, "Чаран" кафе кэлэктииптэрэ.

Кылаабынай эрдээтэр - Л.В. ГОРОХОВА, Кылаабынай эрдээтэри солбуйааччы - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ, Эпэтиир сэмгэтэр, сүрүк отдела - А.Н. ЗАХАРОВА, Эксписалис, тыа хаһаайстыбатын отдела - А.М. СЛЕПЦОВ, Карэспанджоннар - С.А. ЖЕНДРИНСКЭЙ, М.В. ПЕТРОВА, Таһааччы - Л.К. ПОПОВА, Бэчээтэчи - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэриис таһаараччылар: СР Правительствата, Чурапчы улуутун "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбох автономнай учреждение, Российскай Федерация Роспотребнадзор СР управлениитыгар 2012 с. кулун тутар 15 күнүгэр регистрацияламмыт нүмэрэ - ПИ №ТУ14-0238.

Редакция, издатель аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 28 "а". Телефоннар: редактор - 41-332, отделлар - 41-265, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru, Instagram: @sanaoloh

Бэчээк саҕаас: № 18 (11575)

Күмөй: 1,5 бэч. лист

Ахсаана 1350. Хаһыат сыланата: 10

Аһаар сүтэр эһиги сана редактор аһаарыгар, кэмэс сөл тэһиэр быһаарас. Сүрүк ыһаары чыһаар кырдыааска тэһиэр эһиги сана тэһиэр тэһиэр сүрү.

Хаһыат бэчээкэ бэриллэр графика: 16 ч 00 м. Бэчээкэ бэрилиннэ: 16 ч 00 м. "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбохтукка 11.03.2019 с. оҕорто бэчээтэннэ. Типография аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 28 "а". Индекс: 54907. Хаһыат издэтиллэбэ иһитэ олтуруннуука уонна баһытсаа таһаар.